

Mjesto i uloga astrologije u Gradu Sunca Tommasa Campanelle

Skuhala Karasman, Ivana

Source / Izvornik: **Filozofska istraživanja, 2011, 31, 219 - 226**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:261:046339>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-04-03**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Institute of Philosophy](#)

Ivana Skuhala Karasman

Institut za filozofiju, Ulica grada Vukovara 54/IV, HR-10000 Zagreb
ivana_skuhala@net.hr

Mjesto i uloga astrologije u Gradu Sunca Tommasa Campanelle*

Sažetak

Renesansa, kao niti jedno drugo razdoblje u povijesti filozofske misli, objedinjuje i uključuje najrazličitije elemente ljudskog znanja i vjerovanja, pa tako i astrologiju. I u Campanellinu Gradu Sunca na primjeru konstrukcije idealnog grada očituju se utjecaji različitih filozofskih ideja, ali i magije i astrologije, što se nalazi u središtu mog interesa. Campanellin grad u sebi manifestira savršenstvo kozmičkog reda, pri čemu se odnos nebeskog i zemaljskog reda uspostavlja na temelju astrologije, očitujući pri tome i simboličko razumijevanje brojeva i njihovu magijsku ulogu. U tekstu se pokazuje da tako konstruiran grad predstavlja ujedno i enciklopedijski sustav znanja.

Ključne riječi

Tommaso Campanella, *Grad Sunca*, astrologija, magija, idealni grad

Uvod

Promišljanje astrologije i njenog mjesta u okviru renesanse opširna je tema kojom se dotiču mnogi aspekti renesansne misli. Pri pokušaju da se ova tema obradi na pregledan način kojim bi se ujedno dobila cjelovita slika o mjestu i ulozi astrologije u renesansi poslužit ću se primjerom svestranog renesansnog mislioca Tommasa Campanelle¹ i njegovog djela *Grad Sunca*.² Campanella se uklapa u renesansu sliku svestranog mislioca koji se nalazi na prekretnici, ostajući ukorijenjen u prošlosti, ali ujedno i okrenut prema novim idejama. On tako odražava temeljnu karakteristiku renesanse kao prijelaza u kojemu se

*

Ovaj članak je proširen i izmijenjen verzija teksta koji je pod naslovom *Mjesto i uloga astrologije u renesansnoj misli* pročitana na simpoziju »Nasljeđe renesanse – filozofija – znanost – umjetnost« koji je održan u Orebiću u listopadu 2005. godine.

1

Tommaso Campanella, dominikanac, rođen je 5. rujna 1568. u Stilu, Kalabrija, a umro je 21. svibnja 1639. u Parizu. Veći dio života proveo je u tamnicama zbog svojih stavova koji su bili osuđivani kao heretički te zbog svojih političkih aktivnosti protiv španjolske vlasti u Italiji. Napisao je oko osamdeset spisa, od kojih su poznatiji: *Grad Sunca*, *Osjetilno dokazana filozofija*, *Pet dijelova racionalne filozofije*, *O smislu stvari i o magiji*. O Campanelli

vidi: Michele Baldacchini, *Vita di Tommaso Campanella*, All'insegna di Aldo Manuzio, Napoli 1847.; Cecilia Dentice di Arcadia, *Tommaso Campanella*, Vallecchi editore, Firenze 1921.; Daniel P. Walker, *Spiritual and Demonic Magic: From Ficino to Campanella*, University of Notre Dame Press, Notre Dame, IN 1975, str. 203–236.

2

Prvo izdanje *Grada Sunca* tiskano je 1603., zatim 1612., 1623. i konačna verzija 1637. Prema D. P. Walkeru, na temelju promjena u izdanjima vidljivo je kako se razvija njegovo promišljanje magije. Vidi: D. P. Walker, *Spiritual and Demonic Magic: From Ficino to Campanella*, str. 209.

susreću odlazeće srednjovjekovno i nadolazeće novovjekovno. Campanella, što će biti vidljivo i u samom njegovom djelu, odražava svu širinu interesa renesansnog mislioca te njegovu okrenutost prema aktivističkom stavu spram svijeta.

Grad Sunca prvenstveno je djelo u kojem Campanella iznosi svoje političke ideje i stavove, uklapajući se tako u tijekomve renesansne političke filozofije, tj. onaj njen dio koji promišlja idealno uređenje grada-države. Ono što je nama posebno zanimljivo jest činjenica da se u ovom djelu može iščitati i njegovo viđenje magije i astrologije, koje predstavlja neodvojiv dio promišljanja idealnog grada.

Astrologija u renesansi

U renesansi je astrologiju moguće promatrati s više različitih aspekata. Prije svega možemo pratiti razvoj i mjesto astrologije kod jednog dijela renesansnih mislioca koji astrologiju promatraju kao znanost te je koriste kao jedan od bitnih elemenata prirodne filozofije. Drugi aspekt renesansne astrologije odnosi se na stav Crkve prema njoj. S treće strane imamo i praznovjerno-popularno korištenje astrologije kao oblika divinacije. Ovaj treći aspekt nam je trenutno izvan interesa.

Iako je Campanella bio dominikanac, u njegovom i crkvenom razumijevanju astrologije postoje razlike. Za Campanellina života dvojica papa su objavili bule u kojima se osuđuje astrologija i njena upotreba. To je bilo 1586. bulom »Coeli et Terrae« pape Siksta V. i 1631. bulom »Inscrutabilis« pape Urbana VIII.³ Bula pape Siksta V. prvi je crkveni dokument protiv astrologije. Campanella se i u svom djelu *Grad Sunca* osvrće na stav pape Urbana VIII. prema astrologiji, pri čemu konstatira kako je papa Urban VIII. cijenio astrologiju, no protivio se zlorabi astrologije, odnosno kako kaže sam Campanella »ta zabrana vrijedi jedino za one, koji astrologiju zloupotrebljavaju da saznadu djela slobodne volje i vrhunaravne pojave«⁴ te zbog pretjeranog oslanjanja na astrologiju koje je vidljivo kod pojedinih vladara i naroda.⁵

U svom najznačajnijem djelu *Grad Sunca* Campanella promatra zvijezde kao znakove, o čemu svjedoče njegove riječi: »(...) a zvijezde, u odnosu prema vrhunaravnim stvarima, nisu ništa drugo nego znamenja, pa prema prirodnim stvarima djeluju samo kao opći uzroci, te su samo prilike, pozivi, naklonosti«.⁶ Pri tom se utjecaj nebeskih tijela promatra kao uzrok koji djeluje »neposredno i slučajno na slobodnu volju«.⁷ Ovdje Campanella astrologiju opravdava dvostruko: prvo, činjenicom da se na temelju astroloških tumačenja postižu predviđanja koja su istinita, drugo, što se promatranjem zvijezda kao općih uzroka ne dovodi u pitanje sloboda volje.

Idealni grad i astrologija

Političko opredjeljenje Campanelle prema unitarnoj monarhiji, jednako kao i njegove »komunističke« ideje, temelj su uređenja idealnog grada koji se nalazi u Indijskom oceanu, na otoku Taprobane. Ovdje je iznesen prikaz grada koji je upravljani prirodni ljudski razumom, u skladu sa znanjima koja ljudi posjeduju. Drugi bitan moment jest religija stanovnika grada, koja nije objavljena religija. Ovdje se radi o prirodnoj religiji u kojoj bitno mjesto zauzimaju nebeska tijela i njihov odnos prema Zemlji. Ovih nekoliko momenata predstavljaju okosnicu na kojoj je moguće uspostaviti razumijevanje *Grada Sunca* kao teksta kojim se pokušava promovirati upotreba astrologije i magije, koje su ovdje združene.

Astrologija je unatoč bulama papa Siksta V. i Urbana VIII. kod mnogih renesansnih mislilaca bila disciplina kojom su se koristili u svojim filozofskim promišljanjima. Potrebno je naglasiti kako se u renesansi astrologija dijelila na znanstvenu i praznovjernu te kako se u to vrijeme intenzivira proces diferencijacije astronomije od astrologije, koje su se do tada međusobno prožimale.⁸

Kod Campanellina konstruiranja idealnog grada od samoga je početka vidljivo kako se uređenost kozmosa projicira u sam grad kroz fizički izgled Grada Sunca. Grad je kružnog oblika, podijeljen u sedam kružnih slojeva, koji koncentrično završavaju u središnjem hramu. Tih sedam kružnih pojaseva predstavljaju sedam planeta Sunčevog sustava⁹ koje kruže oko Sunca koje je u središtu, pri čemu je hram Grada Sunca poistovjećen sa Suncem.

Nekoliko je zanimljivih momenata koji proizlaze iz ovoga. Prije svega ovdje se radi o koncepciji korespondencije mikrokozmosa i makrokozmosa, koncepciji koja je prisutna u renesansnoj misli i koja je prije svega promatrala povezanost čovjeka i kozmosa, odnosno čovjeka kao odraz kozmosa. Ovaj

3

D. P. Walker o stavu Crkve prema astrologiji kaže: »Papa Urban VIII. čvrsto je vjerovao u astrologiju, iako je bula Siksta V. iz 1586. godine ('Coeli et Terrae') zabranila astrologiju kojom se predviđaju sudbine, i osim toga on je sam (Urban VIII.) objavio bulu ('Inscrutabilis') protiv nje 1631. godine.« D. P. Walker, *Spiritual and Demonic Magic: From Ficino to Campanella*, str. 205 (prevela Ivana Skuhala Karasman).

4

Tommaso Campanella, *Grad Sunca*, s talijanskog preveo Ante Šepić, Zora, Zagreb 1953., str. 58.

5

»Vladari i narodi, koji se previše oslanjaju na astrologiju, misle loše i pokušavaju postići nemoguća dobra, kako to svjedoče Arbak, Agatoklo, Druzo, Arhelaj, a mi ćemo kasnije vidjeti, gdje se to isto dešava i jednom vojvodi finskom na osnovi proročanstva Tihonova.« T. Campanella, *Grad Sunca*, str. 59.

6

Ibid., str. 58.

7

Ibid.

8

Astrološko razumijevanje sebe kao znanosti temelji se i na činjenici da se astrologija koristi egzaktnim matematskim proračunima konstelacije zvijezda i njihova odnosa prema Zemlji. Znanstvenost u razdoblju renesanse potrebno je promatrati na drugačiji način od novovjekovne znanstvenosti, pri čemu se znanstvenost, a posebice astrološka znanstvenost, razumije kao »znanje iz principa«. Renesansno astrološko razumijevanje sebe kao znanosti temelji se na viđenju znanosti kao znanja iz principa, što nije dovoljno da bi se astrologiju

u modernom značenju nazvalo znanost. O tome vidi: Mihaela Girardi-Karšulin, *Hrvatski renesansni aristotelizam*, Hrvatsko filozofsko društvo, Zagreb 1993., str. 137.

9

U to vrijeme je bilo poznato samo sedam planeta, tj. pet planeta Merkur, Venera, Mars, Jupiter, Saturn, jedna zvijezda Sunce i jedan prirodni satelit Mjesec koji u astrologiji također ima ulogu jednaku planetu. O tome vidi: Auguste Bouché-Leclercq, *L'astrologie grecque*, éditeur Ernest Leroux, Paris 1899., str. XIX. Campanella u svom djelu *Epilogo magno* iznosi svoje viđenje Mjeseca, Sunca i planeta: »No Mjesec, budući da je preblizu Zemlji, ostao je lišen čiste topline i svjetlosti, kao što su oblaci. (...) Dao je međutim najobilnije četvrtoj planeti svjetlo i toplinu tako da može potući i pobijediti protivnika: taj napor sjedinjenja topline su htjele učiniti bliže Zemlji, no nisu mogle zbog otpora. No budući da u principu, kad je počeo kretati se u krugu s ostalim planetima, ne jednim jednim kretanjem, koji je od izlaska do zalaska, već se kretao od istoka k zapadu, spuštajući se da ne bi dao vremena hladnoći da uništi ono što je on naumio učiniti nebo (...) Niti sad niti ikad Sunce, planete i Zemlja i sve što je postavljeno tamo neće moći promijeniti put, smjer, kakvoću i biti, sve dok svaka stvar ne bude učinjena svakom stvari i završit će sve po dobru kako je prvi Um zamislio. (...) Druge planete nemaju toliko topline da bi se mogle usporediti s višim zvijezdama, budući da su bile (planete) približene suprotnome (Zemlji); a Um je tako predvidio, da ne bi one (zvijezde) uništile Zemlju i pokvarile položaj, a višnje (to ne čine) zbog udaljenosti.« Tommaso Campanella, *Epilogo magno*, str. 200–205 (prevela Ivana Skuhala Karasman), preuzeto s: <http://bivio.signum.sns.it>.

koncept mikrokozmosa kod Campanelle ima spoznajnu, ali i teološku dimenziju. Naime, Campanella polazi od stava prema kojemu se Stvoritelj ogleda u svakom dijelu svoje kreacije, na temelju čega se povratno može zaključiti da »to znanje o biću koje nam je najbolje poznato ključ je za znanje o biću općenito«. ¹⁰ U čovjeku se ogleda cjelokupni svemir i izvjesnost spoznaje svemira temelji se na čovjeku. Između ove dvije instance, svemira i čovjeka, Campanella uvodi grad koji predstavlja odraz kozmičke strukture i koji postaje ljudsko prirodno okružje. Tako se sada koncepcija mikrokozmosa primjenjuje i na čovjekovo mjesto življenja, na grad.

Razlozi zbog kojih je Campanella posegao za ovakvim rješenjem pri konstruiranju idealnog grada mogu proizlaziti iz činjenice da je on težio za savršenstvom nebeskog koje bi se ogledalo u svakom elementu grada. Jedan od elemenata u kojemu nalazimo to savršenstvo nebeskog kružno je kretanje nebeskih tijela. Kružnost i savršenost nepromjenjivog svemira prenose se kao osobine na zemaljsko, na savršeno uređeni grad.

Drugi moment koji se nadovezuje na prenošenje osobina nebeskog na Grad Sunca vezan je uz Campanellino razumijevanje odnosa nebeskog i zemaljskog, koje u sebi uključuje i astrologiju. Samo prenošenje nebeskog reda na grad kao djelatni čin prije svega je magija, magija kao djelovanje s namjerom utjecanja na prirodu i korištenje prirodnih zakonitosti u ljudsku korist.

Na drugi moment koji se odnosi na oblik Grada Sunca, a koji smo povezali s astrološkim tumačenjem odnosa nebeskog i zemaljskog, možemo nadovezati i treći moment koji se odnosi na ulogu simbolike brojeva u konstruiranju idealnog grada. Campanella na nekoliko mjesta u opisu Grada Sunca insistira na preciznom navođenju brojeva. Brojevi kod Campanelle, osim što su bili nosioci kvantitete, bili su i nosioci simboličkih značenja. Na mitsko-magijsko razumijevanje brojeva – koje nalazimo već kod pitagorejaca, koji su, osim što su se bavili matematičkim problemima, sazdali cijeli religijski sustav na brojevima, odnosno na razumijevanju brojeva kao nosilaca stanovitih osobina. Campanella se koristi sljedećim brojevima: jedan, tri, sedam, trideset i šest, četrdeset i devet. Jedan je vrhovni svećenik i vladar *Metafizik*, *Hoh*, koji u sebi objedinjuje sva znanja Grada Sunca i sve njegove vrline. Tri su njegova pomoćnika, glavara: *Pon*, *Sin*, *Mor*¹¹ (*Moć*, *Mudrost*, *Ljubav* – *Potentia*, *Sapientia*, *Amor*). Sedam je gradskih pojaseva za koje smo vidjeli da se ravnaju i nazivlju prema sedam planeta. Sljedeći broj je trideset i šest, koji se odnosi na smjerove vjetrova; ovo je najbolji primjer da se kod Campanelle doista radi o razumijevanju brojeva koje polazi od njihova simboličkog značenja i onoga što je potrebno postići primjenom tog značenja u konstruiranju grada. Campanella kod navođenja broja vjetrova iskrivljuje broj poznatih vjetrova i povećava ga na trideset i šest kako bi se zadržalo dublje simboličko značenje broja, koje mu je važnije od činjenice da u zbilji postoji manji broj vjetrova. Na kraju spominje i četrdeset i devet svećenika, što predstavlja umnožak broja sedam sa samim sobom.¹²

Zašto se Campanella koristi upravo ovim brojevima? Kako bismo mogli odgovoriti na ovo pitanje potrebno je pokušati dokučiti skrivena značenja svakog od navedenih brojeva. Jedinica je od vremena pitagorejaca bila više od broja, ona je bila element koji je tvorio brojeve, no za njih je ona bila i element koji je tvorio svijet, budući da su brojevi elementi svijeta. Jedan odražava savršenstvo i puninu, i potraga za simbolikom ovoga broja može se usmjeriti prema monoteističkom poimanju Boga, punini. Ovo nam može poslužiti i kao tumačenje simbolike broja tri, koji ima posebno simboličko značenje među brojevima za sve indoeuropske narode, a što se u kršćanstvu manifestira u

trojednom Bogu. Četiri je broj savršenstva koji se poistovjećuje s četiri strane svijeta. Sedam se također može povezati s judejsko-kršćanskim vjerovanjima, kao i brojevi jedan i tri, budući da je Bog stvorio svijet u sedam dana. Osim toga smo vidjeli kako se vjerovalo da postoji sedam planeta, a cijeli je niz primjera unutar kršćanstva koji pokazuju simboličku težinu ovoga broja. Trideset i šest u sebi nosi broj šest koji objedinjuje jednoću, dvojnost i trojstvo, kao $1 \times 2 \times 3$, a koji se dalje nalazi kao temelj za brojeve poput dvanaest (broj apostola ili židovskih plemena) i trideset i šest. Jednako tako se i broj četrdeset i devet treba promatrati kao umnožak broja sedam sa samim sobom.

Vjerovanje u brojeve kao u nositelje stanovitih obilježja koja nadilaze njihovo označavanje količine nalazi se u temelju magije, koja barata upravo sa skrivenim značenjima riječi i brojeva na temelju kojih se može utjecati na okolinu. Magijsko viđenje svijeta ima svoje temelje u razumijevanju svijeta kao živog, »koji može čuti i razumjeti«,¹³ te se njime može i upravljati ukoliko se upotrijebi prava riječ. Magijsko je tako upravljeno prema pokušaju da se ovlada prirodom. Stoga se Campanellino služenje magijom prije svega treba razumjeti kao pokušaj približavanja prirodi i fizičkom. Magiju treba, prema Campanellinom mišljenju, promatrati kao prethodnicu znanosti, onu koja se suočava s nepoznatim u prirodi, koja otkriva i podređuje čovjeku nepoznate aspekte prirode, kako bi se u sljedećem koraku prethodno nepoznate aspekte prirode moglo smatrati nečim poznatim, odnosno nečim što je predmet bavljenja znanosti.¹⁴ Magijom se otkriva skriveni red u svijetu i pokušava se utjecati na svijet, a njena se nadnaravnost sastoji samo u ljudskom nepoznavanju svijeta, koje se spoznajom pretvara u nešto svakodnevno i postaje znanost.

Fizičkoj podjeli Campanellinog grada u sedam kružnih pojaseva odgovara podjela znanja budući da cjelokupni grad predstavlja projekciju razumom sakupljenih znanja njegovih stanovnika. Zanimljiv nam još jedan moment vezan uz oblik grada, koji predstavlja viđenje grada kao emanaciju svoga središta – hrama, budući da se u cjelokupnoj koncepciji Campanelline konstrukcije nalazi problem odnosa jednoga, kao savršenog, i mnoštva kao realno postojećeg. Tako se grad može promatrati i obrnuto, kao koncentrično emaniranje iz središta, odnosno kao preslikavanje hrama na sve dijelove grada. Kod Grada Sunca se može primijetiti kako se cjelokupno znanje u svom najvišem obliku nalazi u hramu. To je znanje prikazano dvama globusima, zemaljskim i nebeskim svodom te zvijezdama i njihovim utjecajima na Zemlju. S druge strane nalazimo konkretiziranje toga znanja na zidovima grada, na kojima pronalazimo svojevrsnu enciklopediju svega znanja koje posjeduju njegovi građani. Znanje je simbolički ugrađeno u sam grad, ono predstavlja njegov sastavni dio. Prikaz znanja započinje od središta grada, od hrama, u kojemu se nalaze slike zvijezda i opisi njihovih osobitosti, veličina i putanja »sve protumačeno s tri zgodna, kratka stiha«. ¹⁵ Prvi pojas posvećen je aritmetici i geometriji.

10

Frederick Copleston, *A History of Philosophy. Late Medieval and Renaissance Philosophy*, Routledge, London–New York 2003., str. 257 (prevela Ivana Skuhala Karasman).

11

T. Campanella, *Grad Sunca*, str. 11.

12

Vidi: William Wynn Westcott, *Numbers. Their Occult Power and Mystic Virtues*, Kessinger Pub, Whitefish 1997.

13

Ernst Cassirer, *Ogled o čovjeku*, Naprijed, Zagreb 1978., str. 147.

14

Eugenio Garin, *Spisi o humanizmu u renesansi*, prevedel Srećko Fišer, ŠKUC Filozofska fakulteta, Ljubljana 1993., str. 108. U ovom tekstu Garin pokazuje kako se kod Campanelle radi o razumijevanju magije kao prethodnice znanosti.

15

T. Campanella, *Grad Sunca*, str. 11.

Na vanjskoj strani istoga pojasa nalaze se »opširni opisi čitave zemlje; dolaze zatim pojedinačne table pokrajina s kratkim tumačenjem svetkovina, običaja, zakona, podrijetlo i broj stanovnika«¹⁶ te na koncu alfabeti pojedinih naroda. S unutrašnje strane drugog pojasa prikazi su dragog i običnog kamenja, ruda i kovina, odnosno on je posvećen elementu zemlji. Vanjska strana istog pojasa posvećena je elementu vodi, s prikazima tekućina, od mora, rijeka, jezera i izvora, preko vina, ulja, likera. Na istom zidu prikazane su i meteorološke pojave. Unutrašnjost trećeg pojasa posvećena je biljkama i travama. Trave i biljke se koriste za liječenje, pri čemu se uočava kako se svojstva biljaka tumače kroz njihovu povezanost s nebeskim, s ljudskim, ali i s metalima i morem. Izvanjska strana zida prikazuje sve vrste riječnih, morskih i jezerskih riba. Četvrti pojas prikazuje ptice, s unutrašnje strane, te gmazove i insekte s vanjske. Peti pojas prikazuje »zemaljske životinje«. Šesti je pojas posvećen mehaničkim umijećima i njihovom oruđu, dok je izvanjski pojas posvećen velikanima »u znanosti, u oružju, ili u zakonodavstvu«.¹⁷

Najviši oblik znanja koji se nalazi u hramu je najviše umsko znanje, prema kojemu se ravna sve ostalo znanje prikazano svojevrsnim enciklopedijskim načinom, a koje je ugrađeno u sam grad. Ovime je naglašena umska uredenost grada, jednako kao i umski izvori znanja.

Odnos *Hoha*, *Metafizika* prema ostatku građana može se razumjeti na temelju odnosa prikaza znanja koje se nalazi u hramu prema enciklopedijski prikazanom znanju na zidovima grada.

Hoh, *Metafizik* sažima u sebi sva znanja i vještine koje posjeduju građani Grada Sunca i on se koristi njima na opće dobro upravljanja gradom. Dakle, u izgledu grada, jednako kao i u inzistiranju na simbolici, kako brojeva tako i cjelokupnog grada, odražava se Campanellino cjelokupno razumijevanje stvarnosti i odnosa u kozmosu.

Hoh, *Metafizik* u sebi odražava cjelinu grada sa svim njegovim kvalitetama, koje se prije svega povezuju sa znanjem – on predstavlja bit tog grada. Za Grad Sunca smo već rekli kako svojim izgledom odražava kozmički red, odnosno kako je njegova struktura izgrađena prema izgledu heliocentričnog sustava. Ovdje je vidljiv Campanellin pomak ka Kopernikovom učenju prema kojemu se Sunce nalazi u središtu.¹⁸ Osim što sam navodi Kopernika kao mislioca kojem su se divili građani Grada Sunca, njegovo poznavanje ovog učenja vidljivo je i na temelju konstrukcije grada koji odražava kozmički red, odnosno koji odražava Sunčev sustav sa sedam planeta. No iz daljnjeg teksta proizlazi kako se on nije u potpunosti slagao s cijelim Kopernikovim učenjem te da je zamjećivao nedostatke u njemu.¹⁹ Unatoč primjedbama na kretanje nebeskih tijela Campanella ipak prihvaća temeljnu novost Kopernikova sustava: Sunce se nalazi u središtu, a Zemlja postaje samo jedna od sedam planeta.

Za hram, koji se nalazi u središtu grada kao što se Sunce nalazi u središtu Sunčevog sustava, i poslove u njemu zaduženi su svećenici kojih ima četrdeset i devet. Između njih se bira i onaj koji će se nalaziti na čelu Grada Sunca, *Hoh* ili *Metafizik*. Glavni zadatak svećenika je bavljenje astrologijom: »Glavna je njihova služba, da motre zvijezde i njihovo kretanje pomoću zvjezdomjera i da saznadu njihov utjecaj i odnos na ljudske stvari«.²⁰ Ponovno se pokazuje do koje mjere on cijeni astrologiju, utoliko što se njezino prakticiranje povezuje s vjerom. Na temelju prikaza uloge svećenika vidljiva je sva dalekosežnost utjecaja astrologije na život u Gradu Sunca jer svećenici »određuju sat generiranja, sjetvene dane, dane berbe, žetve, te su u neku ruku, poslanici, posrednici i veza što spaja ljude s bogom«.²¹ Svećenici se, osim proricanjem, bave i bilježenjem događaja koji su vrijedni da uđu u povijest te nastojanjem oko usavršavanja znanosti.

Astrologija pomaže pri regulaciji društvenog života i pojedinih elemenata bitnih za funkcioniranje grada. Budući da se grad promatra kao zatvorena cjelina koja predstavlja samodostatni entitet, prokreacija gradskog stanovništva te njegova struktura predstavljaju bitan element o kojemu ovisi funkcioniranje grada. Astrologija se tu javlja kao značajna disciplina s obzirom na njenu ulogu u planiranju poroda i određivanju vremena začeća s ciljem postizanja osobina građana koje će koristiti društvu. Trenutak začeća, kao i najpogodnije roditelje, određuju liječnik i astrolog. Povezanost medicine i astrologije bila je raširena praksa krajem srednjeg vijeka i posebice u renesansi.²² Ovim se ocrta Campanellino razumijevanje odnosa u svemiru, unutar kojeg je sve određeno višim, prvotnijim uzrokom. Zvijezde postaju posrednici koji prenose uzrok i ujedno glasnici prvog uzroka. Promatranje nebeskog svoda i kretanja nebeskih tijela određuje i druge bitne elemente za funkcioniranje grada, od samog računanja vremena koje se ravna prema Mjesecu i Suncu,²³ stanovnici zauzimaju svoje mjesto u gradu prema svojim sklonostima, »i prema konstelaciji zvijezda, koja je prethodila (...) rođenju«,²⁴ osim toga se i poljodjelstvo i stočarstvo također povezuju s utjecajem nebeskih tijela.

Zaključak

Campanellino zanimanje za astrologiju i magiju odražava se i kroz njegovu konstrukciju idealnog grada. Model idealnog grada više nam govori o samom autoru i njegovom razumijevanju svijeta nego o pravim provedivim rješenjima organizacije urbanog življenja renesansne Europe. Cjelokupno konstruiranje grada, od njegova izgleda, rasporeda unutar njega, preko opisivanja običaja i navika građana upućuju na Campanellino projiciranje razumijevanja ljudske prirode prenesene u idealno okruženje grada. Tako se i magija i astrologija trebaju prije svega iščitavati kroz ovaj kontekst, kao Campanellino prenošenje vlastitih iskustava s magijom i astrologijom na idealan grad. Grad Sunca nam je poslužio kao slikoviti primjer načina na koji su pojedini renesansni mislioci pristupali problemu astrologije.

16
Ibid., str. 12.

17
Ibid., str. 13.

18
O tome da je Campanella poznao Kopernikovo učenje govore nam sljedeće riječi: »Hvale Ptolomeja, dive se Koperniku, ali još više cijene Aristraha i Filolaja (...)« (ibid., str. 50), zatim: »Poriču Ptolomejevo i Kopernikovo ekscentrično i epicentrično kretanje planeta i tvrde, da postoji samo jedno nebo i da se planeti sami od sebe kreću i dižu, kada se primiču i sjedinjuju sa Suncem, zbog čega se podižu polaganije, jer moraju da prijeđu sve veći luk. Još ispovijedaju tisuće drugih astronomskih mišljenja, ali su gotovo sva u protivurječju sa poznatim rezultatima nauke.« (ibid., str. 51)

19
Nedostaci su doista i postojali i njih je ispravio Johannes Kepler 1610. godine.

20
T. Campanella, *Grad Sunca*, str. 48.

21
Ibid.

22
Vidi: Lynn Thorndike, *History of Magic and Experimental Science*, vol. V, Columbia University Press, New York 1941., str. 160 i dalje.

23
T. Campanella, *Grad Sunca*, str. 50.

24
Ibid., str. 37.

Ivana Skuhala Karasman

**The Place and the Role of Astrology
in *The City of the Sun* by Tommaso Campanella**

Abstract

*The Renaissance, like no other period in the history of philosophical thought, combines and includes the most diverse elements of human knowledge and belief, including astrology. Accordingly, influences of various philosophical ideas, but also those of magic and astrology, which is at the centre of my interest, become apparent in the example of the construction of an ideal city in Campanella's *The City of the Sun*. Campanella's city thus manifests in itself the perfection of the cosmic order, where the relationship between the celestial order and the terrestrial is established on the basis of astrology, demonstrating in the process both symbolic understanding of numbers as well as their magical role. A city thus constructed also represents the encyclopaedic system of knowledge.*

Key words

Tommaso Campanella, *The City of the Sun*, astrology, magic, ideal city